

Якщо порівнювати особливості ролі генеративного і вегетативного поновлення для таких життєвих форм як дерева і кущі, то загалом можна сказати наступне. Незважаючи на те, що у кущів порівняно з деревами на генеративний період розвитку припадає значно більша частка загального онтогенетичного циклу, роль вегетативного розмноження у них значно вища. За рахунок останнього кущі переважно й омолоджуються чи відновлюються, якщо поступово відмирає стара рослина. Також за рахунок саме вегетативного розмноження вони поширюються на суміжні територіально близькі ділянки. У менш сприятливих лісорослинних умовах роль вегетативного поновлення зростає.

За допомогою генеративного поновлення у деревних рослин із життєвою формою куща освоюються більш віддалені ділянки. Хоча на своїх початках цей процес сприймається як спорадичний та менш значимий, у перспективі він створює локалітети для майбутнього інтенсивного вегетативного поновлення. У життєвої форми дерева теж спостерігаються аналогічні процеси, але виражені вони менш інтенсивно.

Наведені загальні тенденції розмноження дерев і кущів, додатково мають свої особливості, притаманні тим чи іншим видам. Таке комплексне почергове генеративне і вегетативне поновлення одного й того ж виду сприяють як закріпленню за собою зайнятих територій та освоєння нових ділянок, так і оновленню (омолодженню) стадійного розвитку особин.

Отже, підсумовуючи можна констатувати, що помітна частина рослин інтродукованої дендрофлори природно розмножується вегетативним способом. При цьому мають місце як підземне, так і надземне вегетативне поновлення. У першому випадку виділено два типи поновлення: від підземних пагонів і, власне, від коренів. У другому – поновлення йде за рахунок паростків від сплячих бруньок, розмішених під камбіальним шаром у деревині нижньої частини стовбура. Із інтродуцентів, що природно поновлюються вегетативно та у яких висока вірогідність можливого потенційного інвазійного впливу, у першу чергу слід назвати такі: *Celastrus scandens*, *Sorbaria sorbifolia*, *Cornus alba*, *Robinia pseudoacacia*, *Pterocarya pterocarpa*, *Hippophae rhamnoides*, *Parthenocissus quinquefolia*, *Diervilla rivularis*, *Diervilla sessilifolia*.

Література

1. Мельник А.С., Івченко А.І., Мельник Ю.А. Природне поновлення інтродуцентів в арборетумі Ботанічного саду Національного лісотехнічного університету України // Науковий вісник: Збірник наук.-техн. праць. – Львів: НЛТУ України. – 2005, вип. 15.3. – С. 52–56.
2. Мельник А.С., Івченко А.І., Мельник Ю.А. Особливості природного насінневого поновлення інтродуцентів арборетуму Ботанічного саду // Науковий вісник: Збірник наук.-техн. праць НЛТУУ. – Львів: НЛТУ України. – 2005, вип. 15.4. – С. 57–61.
3. Плотникова Л.С. Интродукция древесных растений китайско-японской флористической подобласти в Москве. – Москва: Наука, 1971. – 135 с.
4. Чубатий О.В. Соснове криволісся Українських Карпат. – Київ: Урожай, 1965. – 134 с.
5. Czekański M. Naturalne ukorzenie się pnia brzozy brodawkowatej (*Betula pendula* Roth.) // Rocznik dendrologiczny. – Vol. 48. – 2000.
6. Seneta W., Dolatowski J. Dendrologia. – Warszawa: PWN, 2003. – 560 s.

Trees and shrubs of the introduction species naturally propagate oneself by seminal and vegetative methods in the region of researches. Such types of vegetative renewal are exposed: underground (from roots and underground escapes) and above-ground (from a trunk). Sprout renewal of separate introduction plants can create a invasion danger for aborigines species: Robinia pseudoacacia L., Celastrus scandens L., Sorbaria sorbifolia (L.) A.Br., Cornus alba L., Pterocarya pterocarpa Kunth. et I.Ijinsk., Hippophae rhamnoides L., Parthenocissus quinquefolia (L.) Planch., Diervilla sessilifolia Buckl.

Key words: dendroflora, introduction.

УДК 502.75: 581.9(477.60)

Оксана Буковська

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АУТФІТОСОЗОЛОГІЇ МІСТА КРЕМЕНЦЯ

В статті подаються рослини, що відносяться до різних охоронних категорій світу й України й зростають на території міста Кременця та його околицях. Наводиться екологічний аспект аутфітосонології даної території. Зроблена спроба запобігти зникненню рослин в зв'язку з антропогенним фактором.

Ключові слова: рослинність, флора.

Перший глобальний „червоний список” рідкісних та зникаючих рослин світу видала Міжнародна спілка охорони природи та природних ресурсів (IUCN – International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) в 1998 році. Він містив 33798 видів судинних рослин, а загальна кількість світових рослин в ньому складала 270 тисяч видів [Walter, Gillet, 1998; Мосякін, 1999]. До цього „червоного списку”, як рідкісні категорії потрапили лише 3 види зіноваті (*Chamaecytisus blockianus* (Pawl.) Klask., *Ch. paczoskii* (V.I.Krecz.)

Clask, *Ch. podolicus* (Blocki) Klask.), що зустрічаються на території району дослідження. Це пояснює те, що на даній території уже діє природоохоронна система, що включає Кременецькі гори, як філіал заповідника „Медобори”. Але це може бути й спричинене браком інформації. Ми вважаємо, що до нього слід внести хоча б такі види, як *Salvia cremenecensis* Bess., *Helianthemum canum* (L.) Baumg., *Euphorbia volhynica* Bess.

До іншого списку рідкісних та зникаючих рослин, що був оголошений на Бернській конференції, із рослин, що зростають на території м.Кременця та його околиць, включені *Dracocephalum austriacum* L. та *Cypripedium calceolus* L.

Наука про охорону рослинного світу називається *фітосозологія*. В.І.Чопик [1970, 1978] вперше поділив її на два окремих розділи: *аутофітосозологію* та *синфітосозологію*. Останні роки все частіше ці напрямки використовуються при дослідженні регіональних флор і стають об'єктами досліджень кандидатських і докторських дисертацій.

Матеріали і методи

Вивчаючи аутофітосозологічний стан флори м.Кременця та його околиць ми користувались принципом А.І.Толмачова [1970], за яким повну картину структури флори дає спектр 10 провідних родин. Аналіз цього спектру показує, що для флори Кременця, в кількісному відношенні, домінуючими є небагато родин. Десять провідних родин розміщені у такому порядку: Asteraceae – 110, Poaceae – 79, Lamiaceae – 52, Rosaceae – 49, Ranunculaceae – 42, Fabaceae – 40, Scrophulariaceae – 36, Apiaceae – 30, Boraginaceae – 28, Caryophyllaceae та Brassicaceae – 23.

Спочатку склали конспект флори, де вже окремим пунктом відмічали охоронний статус кожного виду. Пізніше зробили картування даних видів в районі дослідження.

Результати і обговорення

Наші дані показують, що видів, які охороняються на території м.Кременця та його околиць, налічується 36 (на прикладі 10 модельних родин). Серед них є такі, які занесено до „Красной книги СССР”, першого та другого видання „Червоної книги УРСР” та „Червоної книги України. Рослинний світ”. Усі рідкісні види поділені за шкалою, що прийнята комісією по зникаючим і рідкісним видам МСОП та дещо конкретизована В.І.Чопиком [1978]:

0 – можливо зниклі види (зустрічалися 100-200 років тому - *Aconitum besseranum* Andr., *Pedicularis exaltata* Bess., *Dactylorhiza traunsteineri* (Saut.) Soo.);

1 – дуже рідкісні види, для яких існує загроза зникнення (лише поодинокі місцезнаходження – *Botrychium lunaria* (L.) Sw., *Euphorbia volhynica* Bess., *Betula klokovii* Zaverucha, *Dracocephalum austriacum* L.);

2 – рідкісні види, але не зникаючі. Відомо 5-15 місцезростань (*Adonis vernalis* L., *Epipactis atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Schult., *Listera ovata* (L.) R. Br., *Melittis sarmatica* Klok., *Allium strictum* Schrad.);

3 – малопоширені види, число популяцій яких інтенсивно скорочується в останні роки (*Lycopodium clavatum* L., *Neottia nidus-avis* (L.) Rich., *Minuartia aucta* Klok., *Platanthera bifolia* (L.) Rich.);

4 – рідкісні види про яких немає достатньо інформації (*Pulsatilla grandis* Wend., *Salvia cremenecensis* Bess., *Senecio besseranus* Minder., *Cypripedium calceolus* L.).

Регіонально-рідкісними видами на території м.Кременця є: *Dianthus pseudoserotinus* Blocki, *Minuartia aucta* Klok., *Orphantha lutea* (L.) A. Kerner ex Wettst., *Pedicularis exaltata* Bess., *Vicia villosa* Roth., *Myozotis ludomilae* Zaverucha, *Teucrium montanum* L., *Melittis sarmatica* Klok., *Thymus marschallianus* Willd., *T. podolicus* Klok. et Shost. тощо.

За нашими даними, охорони потребують такі види, як: *Verbascum densiflorum* Bertol., *V. phoeniceum* L., *Viscaria vulgaris* Bernh., *Veronica orchidea* Crantz., *Digitalis grandiflora* Mill., *Hachelia deflexa* Wahleb., *Galeopsis angustifolia* Ehrh., *Petasites hybridus* (L.) Gaertn., *Meg. et Scherb.*, *Carlina biebersteinii* Bernh. ex Hornem, *Jurinea calcarea* Klok., *Centaurea rhenana* Boreau, *Scorzonera purpurea* L. та інші.

З флори м. Кременця та його околиць під впливом антропогенного фактору, очевидно, повністю зникли такі види, як: *Pulsatilla grandis* Wend., *Anemone laxa* Juz., *Cypripedium calceolus* L., *Aconitum besseranum* Andr., *A. moldavicum* Hacq., *A. variegatum* L. Зникнення будь-якого виду рослин руйнує встановлені зв'язки, як у рослинному угрупованні зокрема так і в екосистемі цілому, а тому охорона рослин набуває екологічного аспекту і потребує радикальних дій.

Висновки

Для покращення стану аутофітосозологічних показників необхідно:

1. провести еколого-хорологічне дослідження місцезростань видів 0 – 1 категорій з метою виявлення стану збереження їх популяцій на території Західного Поділля;
2. дослідити стан популяцій рідкісних видів 4 категорії охорони, визначити динаміку ареалу популяції на цій основі і розробити конкретні рекомендації щодо їх охорони;
3. розробити заходи до репатріації популяцій зниклих видів або тих, що знаходяться на межі зникнення;
4. встановити інформаційні щити з фотографіями рослин, що знаходяться на межі зникнення або є регіонально-рідкісними;
5. шукати нові методи охорони біорізноманіття.

Література

1. Мосякін С.Л. Рослини України у світовому Червоному списку // Укр. ботан. журн. – 1999. – 56, № 1. – С.79-88.
2. Толмачев А.И. О некоторых количественных соотношениях во флорах земного шара // Вест. Ленинг. ун-та, сер. биол. – 1970. – Т. 3, N 15. – С. 62-74.
3. Чопик В.І. Наукові основи охорони рідкісних видів флори України // Укр. ботан. журн. – 1970. – Т. 27, № 6. – С. 693-704.
4. Чопик В.И. Редкие и исчезающие растения Украины. – Киев: Наук. думка, 1978. – 211 с.
5. Walter K.S., Gillet H.J. [eds.] 1997 IUCN Red List of Threatened Plants. Compiled by the World Conservation Monitoring Centre. – IUCN – The World Conservation Union, Gland, Switzerland and Cambridge, UK, 1998. – 862 pp.

In article plants which are sent concern to different security categories of the world and Ukraine and which grow in territory of the city of Kremetsa and its suburbs. The ecological aspect autphitosozhologii the given territory is directed. Attempt to avoid disappearance of plants is made in connection with the anthropogenous factor.

Key words: plant, flora.

УДК 581.527:504(477.85)

Марія Смолінська, Валентина Королюк, Тетяна Деревенко, Іван Паламар

ФЛОРИСТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ „ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ” (БУКОВИНСЬКЕ ПЕРЕДКАРПАТТЯ)

Досліджена систематична структура флори передгірської частини РЛП „Чернівецький”. Встановлено таксономічне багатство, виділений раритетний компонент. За оцінкою різноманіття визначена типовість та унікальність території РЛП як заповідного об’єкту в межах Буковинського Передкарпаття.

Ключові слова: флора, охорона.

Вступ

Збереження ландшафтного і біологічного різноманіття в умовах сьогодення особливо тісно пов’язане з удосконаленням структури природно-заповідного фонду (ПЗФ) та збільшенням ступеню заповідності територій конкретних фізико-географічних районів. При цьому найдієвішим заходом для об’єднання локалізованих внаслідок антропогенної трансформації природних комплексів є створення заповідних об’єктів поліфункціонального призначення – регіональних ландшафтних парків (РЛП), які в регіональній екомережі виконують роль природних ядер. ПЗФ Чернівецької області включає 310 об’єктів різних категорій (показник заповідності 8%), серед яких чільне місце займає РЛП „Чернівецький”[5]. Створений в 1996 році, він є найбільшим за площею природоохоронним об’єктом, який охоплює приміську зону і забезпечує збереження природних екосистем в межах 4-х адміністративних районів. До його складу входять лісові масиви 6-ти лісництв та декількох господарств агропромислового комплексу (табл.1.). Загальна площа РЛП складає 21504,2 га – з них 13440,2 га належать до Передкарпаття (Прут-Сіретське межиріччя), а 8064 га – до лісостепової зони (Прут-Дністровське межиріччя).

Таблиця 1. Структура території РЛП „Чернівецький”.

Адміністративний район	Лісництво, квартал	Площа, га
Сторожинецький	Сторожинецьке, 1-35	3026
	Кучурівське, 1-36	2178
	Агропромислові г-ства	1603,2
Глибоцький	Кузьминське, 1-42; 44-54	2599
Кіцманський	Ревнянське, 1-27	2560
	Агропромислові г-ства	1474
Новоселицький	Чорнівське, 1-91	5066
	Садгірське, 1-60	2998
	Всього	21504,2